

Dato: 26. april 2024

Energistyrelsen

Mail: open-door@ens.dk

Danmarks
Naturfredningsforening

Masnedøgade 20
2100 København Ø
Telefon: 39 17 40 00
Mail: dn@dn.dk

Høring af havvindmølleprojektet Lillebælt Syd Vindmøllepark. Journalnummeret: 2019-351.

Energistyrelsen har d. 1. marts 2024 sendt havvindmølleprojektet Lillebælt Syd Vindmøllepark i høring. Danmarks Naturfredningsforening (DN) fremsender hermed sit høringssvar til vindmølleparken, og takker for muligheden for dette.

Generelt

Vi står midt i to buldrende kriser, klima- og biodiversitetskriserne, kriser der i videst muligt omfang skal løses sammen, for at vi ikke kommer til at forværre den ene frem for den anden. DN arbejder for en ambitiøs klimapolitik, hvor udbygning af vedvarende energi er helt afgørende for at bekæmpe klimaforandringerne. DN arbejder også for at give naturen meget mere plads, og sikre sunde og robuste økosystemer både på land og i havet. For at sikre naturen i havet når vi bl.a. udbygger med havvind, er det vigtigt at de miljøundersøgelser vi laver, er velunderbyggede og grundigt forholder sig til de potentielle konsekvenser en havmøllepark¹ kan få for et givet havområde og de arter der lever i og på det.

Generelt mener DN, at miljøundersøgelsen er væsentlig mangelfuld på flere punkter. Undersøgelsen bør anvende de nyeste tal for bæltshavspopulationen af marsvin. Undersøgelserne af flagermus og konklusioner vedrørende afværgeforanstaltninger er mangelfulde, og der savnes krav til overvågning. Ift. havstrategiens deskriptorer, finder DN at D6 havbundens integritet, D11 undervandsstøj og D7 hydrografiske ændringer, ikke er tilstrækkeligt belyst. For fugle peger DN bl.a. på, at fugletællingerne ikke kan anses for retvisende, og at såvel afværgeforanstaltninger som overvågning er utilstrækkelig.

Bemærkningerne er uddybet nedenfor

Bilag IV-arter

Marsvin

Det fremgår af miljøkonsekvensvurderingen og bagvedliggende bilag, at der for marsvin er anvendt data fra 2019 for bæltshavspopulationen af marsvin. Dog fremlagde DCE² i oktober 2023 nye data der viser, at populationen i de indre danske farvande, er markant reduceret fra en

¹ Se fx "Meddelelse fra Kommissionen C (2020) 7730 final, Bruxelles, den 18.11.2020 Vejledende dokument om vindenergianlæg og EU's naturlovgivning" <file:///C:/Users/tgdn/Downloads/vejledende%20dokument%20om%20vindenergianl%C3%A6g%20og%20eus%20naturlovgivning-KH0320854DAN.pdf>

² Marsvinebestand mere end halveret: Undersøgelse afslører drastisk nedgang i danske farvande <https://dce.au.dk/aktuelt/nyheder/nyhed/artikel/marsvinebestand-mere-end-halveret-undersogelse-afslorer-drastisk-nedgang-i-danske-farvande>

vurdering i 2012 og 2016 på 40.000 individer til ca. 14.000 marsvin i 2023. Der var en hel del omtale af de nye data, og DN finder at disse nye data burde have været medtaget i miljøkonsekvensvurderingen, for klart af afdække om opsætningen af Lillebælt Syd vil kunne have en negativ påvirkning på den kraftigt reduceret population.

Flagermus

Af undersøgelserne fremgår det, at der er en hel del aktivitet i området, og der bliver registreret otte ud af de 17 forskellige arter af flagermus der findes i Danmark. Fælles for alle flagermusarter er, at de har relativt lange levetider, lave reproduktionsrater og at de typisk lever i lave bestandstætheder. Hunnerne er hos de fleste arter to år før, de får unger, og hun føder typisk kun én unge pr. år, mens andre kan få to. Det er desuden ikke alle voksne hunner, der yngler hvert år. For at opretholde bestandene skal der være en høj overlevelse fra år til år – især for voksne flagermus. Flagermusbestandes status er derfor meget følsom over for øget dødelighed. Hvis en bestand oplever øget dødelighed, vil det tage lang tid at genoprette gunstig status. Idet bestandene er så følsomme overfor selv mindre ændringer i dødelighed, er det vigtigt, at forarbejdet ift. kortlægning af området ift. potentielle trækruter gøres ordentligt. Desværre finder DN, at de flagermusundersøgelser, der er foretaget og de afledte konsekvensvurderinger, er behæftet med væsentlige mangler.

Som DN ser det, er begge undersøgelser fra hhv. 2017 og 2019 meget ekstensive og utilstrækkelige som fagligt grundlag for at vurdere hvad en evt. påvirkning fra Lillebælt Syd vil være. Dette begrundes DN i, at der kun er foretaget forholdsvis korte undersøgelser på land, og ingen systematiske undersøgelser ud i eller omkring mølleområdet (udover to nætter). Ift. efterårsundersøgelsen fra 2017 så dækker denne, som DN ser det, kun den sidste del af efterårstrækket, og kan derfor ikke betragtes som retvisende. Som det fremgår af Elemros (2020)³ er det kendt, at selvom hundredtusinder flagermus dræbes af vindmøller i Europa årligt, er der stadig en meget utilstrækkelig viden om effekten på flagermus af især kystnære og off-shore vindmølleparker. Miljøvurderinger af disse, bør derfor udvise særlig restriktiv praksis og forsigtighed i analyser og vurderinger. Derfor bør undersøgelser ifm. miljøvurderinger bl.a. sikre:

- At miljøvurderinger bør optælles og analyseres ud fra mindst 2-3 års optællinger, og at der skal være tale om relevante perioder samtidig på både kysten, hvor flagermusene trækker ud fra, og ind over land, samt i projektområdet på havet – dermed kan man ikke basere sig på få nætters observationer i ét år.
Relevante perioder for Lillebælt Syd vindmølleprojektet skal dække hele forårstrækperiode, sommer og efterårstrækperiode.
- At der ved havvindmølleparker i eller nær trækruter for flagermus bør udvises særlig grundighed, og derfor observeres og optælles gennem hele både forårs- og efterårstrækperioderne, som hver er af 3 måneders varighed – og at der bør observeres alle nætter i disse perioder.
- At der i eller nær trækruter bør indføres omfattende driftsstop for møllerne igennem begge de årlige 3 måneders trækperioder.

Idet data for flagermusundersøgelserne kun er foretaget over ét år med de usikkerheder det medfører, finder DN ikke, at der er belæg for at konkludere, at det er usandsynligt at hverken forårs- eller efterårstrækket, vil gå gennem mølleområdet.

³ Elmeros M 2020. Beskyttelse af flagermus og miljøvurderinger. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 27 s. Notat nr. 55 https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notatet_2020/N2020_55.pdf

Ift. driftsfasen konkluderes det, at flagermusene ifm. forårstrækket, vil gå nord eller syd om vindmølleparken, da det er her der er registreret mest aktivitet. DN finder heller ikke, at der er belæg for at konkludere, dette grundet de mangelfulde undersøgelsesdata.

Ift. hvilke arter man forventer at finde indenfor området, er DN heller ikke enig i miljøkonsekvensvurderingens konklusion om, at det formodentlig kun vil være Sydflagermus, der kan anses for at været i 'risiko' for at komme i karambolage med møllerne. Idet undersøgelsesdata er mangelfulde og ikke systematisk, kan artslisten heller ikke forventes at være fyldestgørende. Når møllerne står så forholdsvis tæt på kysten, kan det ikke entydigt konkluderes, at der ikke vil kunne findes flagermus i projektområder. Dermed er det ikke muligt at udelukke, at der ikke vil være negative påvirkninger af den økologiske funktionalitet for lokale eller regionale flagermusbestande.

DN savner en vurdering af vindmølleparkens påvirkning af de kumulative effekter på den regionale flagermusbestand og flyway-bestand.

Ift. afværgeforanstaltninger, så finder DN ikke at det tilstrækkeligt er bevist, at der ikke er brug for afværgeforanstaltninger. Som det er beskrevet ovenfor, finder DN at undersøgelsesdata er alt for mangelfulde til at konkludere dette. DN mener at der potentielt vil være en risiko for drab på trækkende og fouragerende flagermus i driftsfasen, hvis der ikke sættes vilkår om driftsstop på møllerne ved vindstyrker under 4-5 m/s.

DN finder det bekymrende, at det konkluderes at der ikke er behov for overvågning af flagermusene i området. Det utilstrækkelige kort- og datagrundlag taget i betragtning vil et fravalg af dette, åbne muligheden for at overse væsentlige påvirkninger for både de lokale og trækkende populationer. Overvågningen bidrager ikke bare med ny viden om trækkende og fouragerende flagermus, som kan gøre planlægningen af kommende vindmølleparker bedre, men overvågningen vil også vise eventuelle behov for justere/optimere driftsstop ift. beskyttelse af flagermusene. For at opnå det bedste resultat, bør overvågningen gennemføres min. hver andet år fra flere vindmøller i området, fx møllerne i hvert hjørne af vindmølleparken, i perioden fra forårstrækket starter til efterårstrækket slutter. Overvågningen skal også kunne bruges af myndighederne til at få viden om de kumulative effekter af vindmøllerne.

Havstrategidirektivets deskriptorer

Danmark skulle, ligesom resten af EU's medlemslande, have nået målet om god miljøtilstand (også kaldet GES) for havstrategiens 11 deskriptorer i 2020. Danmark er ikke i nærheden af at nå målene for hovedparten af deskriptorerne. Derfor er det meget vigtigt, at forskellige marine aktiviteter, som fx havvindmøller, grundigt vurderes ift. dets påvirkning havmiljøet og -naturen.

Det fremgår af miljøkonsekvensvurderingen, at påvirkningerne ved etableringen af Lillebælt Syd ikke vil have negative påvirkninger af havstrategiens 11 deskriptorer. DN finder ikke, at denne vurdering er lavet på et tilstrækkeligt oplyst grundlag. I 2023 blev der vedtaget tærskelværdier for flere af deskriptorerne^{4,5}, og DN finder at konsekvensvurderingen bør forholde sig til disse tærskelværdier.

⁴ Setting of EU Threshold Values for extent of loss and adverse effects on seabed habitats

<https://circabc.europa.eu/ui/group/326ae5ac-0419-4167-83ca-e3c210534a69/library/5fc8729b-7cc4-4f53-869c-9c56f6907416/details>

⁵ Commission Notice on the threshold values set under the Marine Strategy Framework Directive 2008/56/EC and Commission Decision (EU) 2017/848 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024XC02078>

Deskriptor D6 (havbundens integritet): Der er på EU-niveau fastsat krav om, at der kun må tabes 2 % af en given havbundshabitat (overordnet habitattype), indenfor enhver biogeografisk region, samt at maks. 25 % af hver naturtyper må være i dårlig tilstand inden for en biogeografisk region, dette inkluderer også andelen af tabt areal. Det er derfor nødvendigt, som led i projektet, at der laves en opgørelse over, hvilke påvirkninger i form af tab og forstyrrelse på hvert af havbundens overordnede habitater, som skabes som led i projektet. Dette skal opgøres og indgå i en national opgørelse over, i hvilket omfang projekter har ledt til hhv. tab og dårlig tilstand af havbunden, og hvor stor hhv. tab og dårlig tilstand er af disse. Målet er, at alle nye projekter og aktiviteter, der kan lede til forstyrrelse eller tab, vurderes op mod hinanden indenfor de aktuelle områders havbundshabitater. I sidste instans skal myndighederne afgøre hvilke projekter og aktiviteter, der kan få tilladelse til at videreføre sin aktivitet/projekt, og hvilke der ikke kan, i forhold til muligheden for at opnå god miljøtilstand for havbunden. Kun på den måde kan vi nationalt få et overblik over tilstanden af de enkelte havbundstyper, og sikre målopfyldelse af D6. DN finder ikke, at vurderingen tilstrækkeligt forholder sig til, i hvilket omfang vindmølleparken vil medvirke til forøget forstyrrelse og tab i området.

Deskriptor D7 (hydrografiske ændringer): DN finder det ikke tilstrækkeligt belyst hvordan vindmølleparken evt. kan påvirke lokalområdet ift. lagdelingen af og turbulens i vandsøjlen og dermed fordeling af næringsstoffer og partikulært materiale, og påvirkning af/på iltsvind i området. I 2023 oplevede især Bælthavet, det værste iltsvind i 20 år, og projektområdet havde moderat til kraftigt iltsvind. Da iltsvind desværre er meget normalt i Bælthavet, i både geografisk udbredelse og varighed, undrer det DN, at konsekvensvurderingen ikke har forholdt sig til, om parken evt. vil kunne påvirke iltsvindet i området.

Deskriptor D11 (undervandsstøj): Som DN forstår det, er de undervandslydmålinger der anvendes i konsekvensvurderingen for møller under 6 MW, og usikkerheden ved at anvende dem for 15 MW møller, må derfor være behæftet med en del usikkerheder. Idet Lillebælt som havområde og bassin, er en del anderledes, end hvor der ellers er opstillet havmøller i Danmark, kan DN være bekymret for, om eksisterende måleresultater og erfaringer kan overføres til det sydlige Lillebælt.

Da marsvin jager vedhjælp af lyd, kan et markant forøget lydbilledet i et område kunne spille ind på dyrets evne til at finde mad. En af grundene til tilbagegangen af marsvin i Bælthavet¹ er bl.a. nedgang antallet af fisk i området og udledning af næringsstoffer. Øget undervandsstøj vil udgøre en yderligere presfaktor, med risiko for negative konsekvenser for populationen.

Fugle

Danmark er et vigtigt hotspot for mange europæiske fuglearter, der enten trækker igennem på deres forårs- og efterårstræk, eller bliver herover sommeren eller vinter, fordi her er masser af mad at finde året rundt. Vores farvande spiller især en stor rolle for mange af havdykænderne som fx edderfugl og sortand. Begge disse arter er også meget påvirkelige af forstyrrelser fra fx opsætning af havvindmøller og bådtrafik, og der er flere videnskabelige studier som viser, at arterne fortrænges fra områder, hvor der opsættes havvindmøller, og at arterne generelt ikke finder tilbage i områderne i driftsfasen. Begge arter lever især kystnært, og jf. tællingerne af edderfugle, så forekommer de i antal af betydning i området. Opsætning af havvind i disse områder, kan dermed have store negative konsekvenser for fx edderfuglene, der dermed skal finde andre steder af fouragere. Havvindmøller ses også at ændre flere trækkende fugles adfærd i deres trækruter, så de ændrer flyvehøjde eller -mønster.

Fugletællinger

Miljøvurderingens konsekvensvurdering bygger på flyobservationer (dec. 2017 til april 2018 og suppleret af tidl. NOVANA-data), hvor flyet har overfløjet området i ca. 75 m højde over havoverfladen. Da netop havdykænder er meget følsomme overfor forstyrrelser af deres områder, må det forventes at flere ænder enten er dykket ved overflyvningen, eller er fløjet væk fra området. DN finder dermed, at denne optælling potentielt må behæftes med en del usikkerheder. Med den forholdsvis udviklede AI-teknologi der findes på markedet, må det være muligt at bruge en bedre teknologi til at lave optællingen med, der sikrer en lavere forstyrrelse af arterne ved optælling, og et mere retvisende billede af antallet af fundne fugle i området.

Data for optællingerne viser, at de er meget stor forskel i antallet af fugle i området fra år til år, og DN hæfter sig ved, at det fremgår af bilag E2, at *"Det var ikke praktisk muligt at placere radar og observationsposter i selve mølleområdet, hvilket ville have været en optimal løsning. Fra land havde hverken den horisontale eller den vertikale radar en effektiv rækkevidde, der gjorde det muligt at monitorere fugletrækket i hele mølleområdets udstrækning. Det har derfor været nødvendigt at antage, at beskrivelsen af trækkets intensitet nær Helnæs og Als er repræsentativt for trækket i selve mølleområdet"*. DN hæfter sig også ved, at det fremgår, at data for fugletællingerne er mere end 7 år gamle, og at der måske i den mellemliggende periode er sket en yderligere ændring af antallet af arter i området, der gør, at data ikke længere er brugbart, og konklusionerne i konsekvensvurderingen dermed er truffet på et forkert grundlag. Noget der potentielt kan have store negative konsekvenser for både rastende og trækende fugle i området.

Afværgeforanstaltninger og overvågning

DN finder, at der som afværgeforanstaltning bør anvendes teknologi, der slukker møllerne ved store fugletræk⁶. Ligesom det vil være meget gavnligt at sikre monitorering af fugletræk og evt. kollisioner løbende – disse data vil ikke kun være gavnlige for at genere mere viden om parkens reelle påvirkning i driftsfasen (og evt. yderligere afværgeforanstaltninger), men vil også skaffe langt mere viden om fugletrækkene gennem de danske farvande, samt rastende fugles adfærd ifm. med vindmølleparker.

Det fremgår ligeledes af miljøvurderingen, at over 80% af de fugle, der bliver registeret ved radarobservationer, flyver over møllevingernes højde. Men radaren kan ikke skelne fuglearterne fra hinanden, eller deres potentielle risiko for kollision. Derfor finder DN, at ikke at data er helt brugbare ift. at forudse eller konkludere noget på fuglenes kollisionsrisici.

Fortrængning

Det fremgår af konsekvensvurderingen, at det forventes at omk. 70% af de vandfugle, der tidligere benyttede området, vil vende tilbage til området efter endt opsætning. Det undrer DN, at fugleundersøgelserne fra Jammerland Bugt, der pt. også er i høring, viser en fortrængning på 90% for de samme fuglearter som i Lillebælt Syd.

Lillebælt Syd vil dermed efter opførsel, efterlade 30% af fuglene til at finde et andet og lige så egnet fødesøgningsområde, som det de blive fortrængt fra. Det vil være områder der potentielt allerede er velbesøgt af andre vandfugle, og hvor konkurrencen om føden derfor, potentielt, kan blive forøget. Hertil skal det noteres, at hele Bælthavet årligt er udsat for omfattende og langvarige iltsvindsperioder, der slår en hel del af fødegrundlaget for disse fugle ihjel. Det drejer sig om bundfauna, der ikke nødvendigvis når at genindvandre til området i vinterperioden, når iltsvindet forsvinder i løbet af efteråret. Vedvarende kraftige og langvarige

⁶ Se bl.a. <https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/13652904/orsted-og-spoor-indgar-partnerskab-om-indsamling-af-fugledata?publisherId=13560592> og <https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/13664350/dhi-lancerer-ny-teknologi-til-at-beskytte-fugle-mod-kollision-med-havvindmoller?publisherId=13560061>

iltsvindshændelser, vil år efter år, i kumulation med andre forstyrrelser af havbunden, som fjerner bundfauna, medvirke til, at fødegrundlaget i området bliver mindre og mindre. En 30% forringelse af et område, og dermed en displacement af X-hundrede fugle et andet sted hen i Bælthavet, er ikke nødvendigvis en mulighed ift. at sikre fødegrundlag for arterne, sådan som vi som land er forpligtet til jf. Fuglebeskyttelsesdirektivet. DN finder det derfor ikke tilstrækkeligt overbevisende, at de fortrængningsberegninger der er lavet, reelt giver et retvisende billede.

Kompenserende tiltag

Der kan som kompenserende foranstaltning for tab af hårbund og forbedring af biodiversiteten gennemføres genopretning af flere stenrev et godt stykke væk fra mølleområdet. Der har gennem årene været et massivt stenfiskeri fra kystvande omkring Als, og mange stenrev er dermed blevet fjernet fra farvandet. Stenrev giver levesteder for mange forskellige arter, men også fødemuligheder for bl.a. edderfugle.

DN Assens

Fra DN Assens fremhæves det, at det anvendte kollisionsundvigelsesindex på 97.75%, gælder for en mindre gruppe af udvalgte kystfugle, som også er nogenlunde sammenlignelige i størrelse og flyvehastighed. DN Assens finder, at anvendelsen af en meget afgrænset gruppe af almindelige kystfugle, måske vil kunne lede til en begrænset informationsværdi i relation til at udregne en tålegrænse for, hvor mange individer møllerne må dræbe af en given art. De valgte arter forekommer udvalgt efter hyppighed af forekomst i rotorarealet for møllestørrelser omkring 4MW, hvilket ikke nødvendigvis kan anvendes for 15MW møller med en højde på 256 m. Listen af arter som flyver hyppigt i 200-256m bør angives for at man kan vurdere om en lavere møllehøjde ville være bedre.

Det er desuden ikke afklaret om Hesteskoen med 0.5m vanddybde, tiltrækker dykænder, gæs og svaner.

Driftsfasen

De hydrodynamiske beregninger er baseret på sommeren 2013. Men der er sket en del med klimaet de sidste 10 år som fx betyder mere regn, og dermed måske ændrede på strømmingen med salt- og ferskvand. DN sætter spørgsmålstegn ved, hvorfor man 1) vælger et 10 år gammelt reference år ift. om dette ene år, fortsat er repræsentativt for de nuværende tilstande, 2) om et gennemsnit over flere års strømninger ikke ville være mere retvisende for området, og 3) om simuleringen for ét år, fortsat vil være repræsentativt for år 2028 når møllerne forventes ibrugtaget, og i parkens levetid? DN finder, at der er behov for nyere referenceår, for at kunne modellere et mere tidssvarende billede af de hydrografiske konsekvenser af vindmølleparken.

DN Assens

DN Assens udtrykker bekymring over, at konsekvensvurderingen ikke forholder sig til, konsekvenserne af 15 MW møller så tæt på kysten, herunder konsekvenserne for erosion, ændret vandstand og bølgeforhold, samt udbredelse af støj. DN Assens finder ikke at de udførte simuleringer tilstrækkeligt viser hvordan middelværdier og ekstrema i driftsfasen vil kunne påvirke førnævnte faktorer, og om møllerne kan påvirke vindregimet væsentligt udover nærområdet og dermed de hydrografiske beregninger. Der er kun foretaget en 77-dages simulation med Mike3 for sommeren 2014, med fokus på strøm og sediment transport omkring området. Denne simulering inkluderer ikke møllernes påvirkning af vinden, hvilket måske vil kunne give et fejlagtigt resultat, idet dette giver en feedback på havoverfladen i form af forøget friktion mellem atmosfæren og vandoverflade. Når luften passerer rotor arealet tilføjes impulsmoment og der opstår turbulens som ca. modsvarer energiproduktionen. Det er her påvirkningen

vedholdende sker og den forplanter sig i spiralringe ud fra hver mølle. Jo kraftigere vind, desto kraftigere påvirkning.

DN Assens er desuden bekymret for, om vindmølleparken vil kunne resultere i erosion af kysten på Helnæs, så klinten bliver undergravet, og dermed medføre sammenstyrtning, så landskabet fremover er en skrænt fremfor en klint. DN Assens ønsker, at en simulering af vind, vandstand og bølger i to parallelle scenarier hhv. med og uden møller, kunne afdække dette.

Idet DN Assens finder, at modelsimuleringen har visse mangler ift. vindens feedback på strøm, vandstand og bølger, mener afdelingen at påvirkningen på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området på Helnæs ikke er fagligt korrekt grundlag.

Klyden er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000 på Helnæs, og yngler to steder langs kysten med den største forekomst på Maden, tættest på den foreslåede placering. DN Assens er især bekymret for, om potentielle pludseligt opståede, mindre vandstandsstigning med bølger og brænding, kan risikere at tage klydens unger med sig, og finder at dette aspekt burde have været vurderet i konsekvensvurderingen.

Myndighedshøring

Fra hvidbogen for myndighedshøringen fra 2023, fremgår det, at flere myndigheder har fremhævet flere af de samme punkter, som DN har gennemgået ovenfor. Det ser dog ikke helt ud til, at kritikken reelt er blevet efterkommet i det materiale der er i høring nu.

Assens Kommune og Miljøstyrelsen påpegede for flagermus, at: *Der kan på baggrund af det mangelfulde datagrundlag og ikke-tilgængelige data, ikke konkluderes noget entydigt. Dette må betragtes som en mangel ift. en endelig vurdering og konklusion. Samt "... at der iværksættes vindmøllestop ved vindhastigheder under 4 m/s i trækperioderne, da flagermusenes trækaktivitet er størst på aftener med vindhastigheder under 4 m/s.* Dette har ikke ændret på de konklusioner som miljøkonsekvensvurderingen kommer med, ift. påvirkningen på flagermus. Det er dog godt at se, at Energistyrelsen skriver, at der *"... vil fastsætte vilkår i etableringstilladelsen med det formål at beskytte flagermus mod kollision med rotorbladene. Derfor sættes der krav til cut in speed.*

Det fremgår af vilkår 1.3.13 og 1.10.3 i udkast til etableringstilladelsen fra Energistyrelsen, at der igangsættes et *"Overvågningsprogrammet (der) skal tilrettelægges på en måde, så det understøtter tidligere gennemførte undersøgelser i området og skal som et minimum dække 3 år (sæsoner) efter, at havvindmøllerne er opført. Desuden skal der gennemføres et overvågningsprogram for flagermus, der kortlægger flagermus over havet i perioden før møllerne stilles op".* Dette overvågningsprogram er vigtigt ift. at sikre mere viden om flagermus bevægelsesmønstre både når de trækker og fouragere, men det kan ikke erstatte de utilstrækkelige forundersøgelser, der ligger til grund for konklusionerne i konsekvensvurderingen.

Assens Kommune og Miljøstyrelsen påpegede for fugle, at: *Endvidere forholder rapporten sig ikke til kollisionsrisikoen for trækkende bramgæs og knortegæs. "Der foreligger ligeledes ikke en systematisk gennemgang af disses fugle trækmønstre, som endegyldigt kan konkludere, at der ikke er Der efterspørges feltundersøgelser med særlig fokus på arterne på udpegningsgrundlag for N112 og N124. Samt "... at der er behov for at fuglenes potentielle trækruter underbygges af relevante og opdaterede undersøgelser om trækruternes placering. at kollisionsberegningerne er foretaget på væsentlig mindre havvindmøller end dem der planlægges for i projektet".* Det fremgår af vilkår 1.10.3 i udkast til etableringstilladelsen, at bygherre skal overvågningsprogram *" Programmet skal som minimum dække havpattedyr, de for områdets relevante arter af fugle samt nærliggende stenrevs biodiversitet. Programmet skal bl.a. kortlægge tætheden og fordeling af fugle og havpattedyr i området for havvindmøllerne og dets umiddelbare nærhed. Programmet skal bl.a. designes på en måde, så de indsamlede data kan anvendes til, at validere eksisterende kollisionsberegningsmodeller for fugle".* Igen er det positivt, at der igangsættes en overvågningsprogram, men det kan ikke opveje, utilstrækkelige forundersøgelser.

Konklusion

Som det fremgår af ovenstående, finder DN ikke, at der med sikkerhed er redegjort for, at havvindmølleparken Lillebælt Syd ikke vil have en væsentlig negativ påvirkning på Lillebælt som havområde, og på beskyttede arter som flagermus og fugle, bl.a. edderfugle. DN foreslår derfor, at der gennemføres supplerende undersøgelser og modelleringer, der klart afdækker vindmølleparkens reelle påvirkning på havområdet.

Med venlig hilsen

Therese Nissen

Natur- og Miljømedarbejder

Tlf.: 31 19 32 31

E-mail: tgdn@dn.dk